

دکتر سهراب بختیار

در این مقاله به پیامدهای بسیار زیان بار شیوع بیماری کرونا در اقتصاد ایران اشاره میکنم.

این اثرات مخرب در سه بخش کشاورزی، صنایع و معادن و خدمات به تفضیل و طی نامه‌ای، خدمت ریاست محترم جمهوری و سازمان برنامه و بودجه ارسال گردیده و در سه سناریوی خوش بینانه، واقع بینانه و بدبینانه با بازده زمانی متفاوت اشاره شده است.

در حالت خوشبینانه اثرات ناشی از بیماری کرونا و مهار آن تا ۱۵ اردیبهشت ماه سال ۹۹، در حالت واقع بینانه تا پانزده خرداد و در حالت بدبینانه تا ۱۵ تیر ماه به آثار مخرب آن اشاره گردیده است این بحران که هم اکنون بزرگترین بحران های اقتصادی در سده‌های اخیر به شمار می رود در زمره ۳ بحران بزرگ اقتصادی از سال ۱۹۰۰ میلادی به بعد محسوب می شود بحران اقتصادی ۱۹۲۹ میلادی که حدود ۴ سال اقتصاد دنیا را درگیر خود کرد و سپس بحران ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ که طی دو سال تبعات منفی اقتصادی را متوجه دنیا نمود.

و بحران covid 19 که اثرات زیان بار آن طی دو سال باعث کاهش رشد اقتصادی شدید، افزایش نرخ بیکاری و شکست کسب و کارها در دنیا می گردد. (آسفنک ترین بحران)

طی آخرین برآوردهای عملکرد صنعتی جهان امسال رشد اقتصادی در حدود ۲ درصد افت خواهد داشت تولید ناخالص داخلی آمریکا و حوزه یورو در فصل دوم سال بین ۲۸ تا ۳۰ درصد افت میکند و در مجموع تولید ناخالص امسال آمریکا بین ۷ تا ۸ درصد افت را ثبت خواهد کرد.

طبق پیش بینی ها تاریخ بازگشت اقتصاد به حالت قبل از شیوع covid 19

در چین فصل دوم سال ۲۰۲۱

در ایالات متحده آمریکا فصل اول سال ۲۰۲۳

در اروپا و حوزه یورو فصل سوم سال ۲۰۲۳

و متوسط جهانی فصل سوم سال ۲۰۲۲

رشد واقعی تولید ناخالص داخلی

هر ساله تغییر می کند

	2019	2020		2021	
		Interim EO projections	Difference from November EO	Interim EO projections	Difference from November EO
World ¹	2.9	2.4	-0.5	3.3	0.3
G20 ^{1,2}	3.1	2.7	-0.5	3.5	0.2
Australia	1.7	1.8	-0.5	2.6	0.3
Canada	1.6	1.3	-0.3	1.9	0.2
Euro area	1.2	0.8	-0.3	1.2	0.0
Germany	0.6	0.3	-0.1	0.9	0.0
France	1.3	0.9	-0.3	1.4	0.2
Italy	0.2	0.0	-0.4	0.5	0.0
Japan	0.7	0.2	-0.4	0.7	0.0
Korea	2.0	2.0	-0.3	2.3	0.0
Mexico	-0.1	0.7	-0.5	1.4	-0.2
Turkey	0.9	2.7	-0.3	3.3	0.1
United Kingdom	1.4	0.8	-0.2	0.8	-0.4
United States	2.3	1.9	-0.1	2.1	0.1
Argentina	-2.7	-2.0	-0.3	0.7	0.0
Brazil	1.1	1.7	0.0	1.8	0.0
China	6.1	4.9	-0.8	6.4	0.9
India ³	4.9	5.1	-1.1	5.6	-0.8
Indonesia	5.0	4.8	-0.2	5.1	0.0
Russia	1.0	1.2	-0.4	1.3	-0.1
Saudi Arabia	0.0	1.4	0.0	1.9	0.5
South Africa	0.3	0.6	-0.6	1.0	-0.3

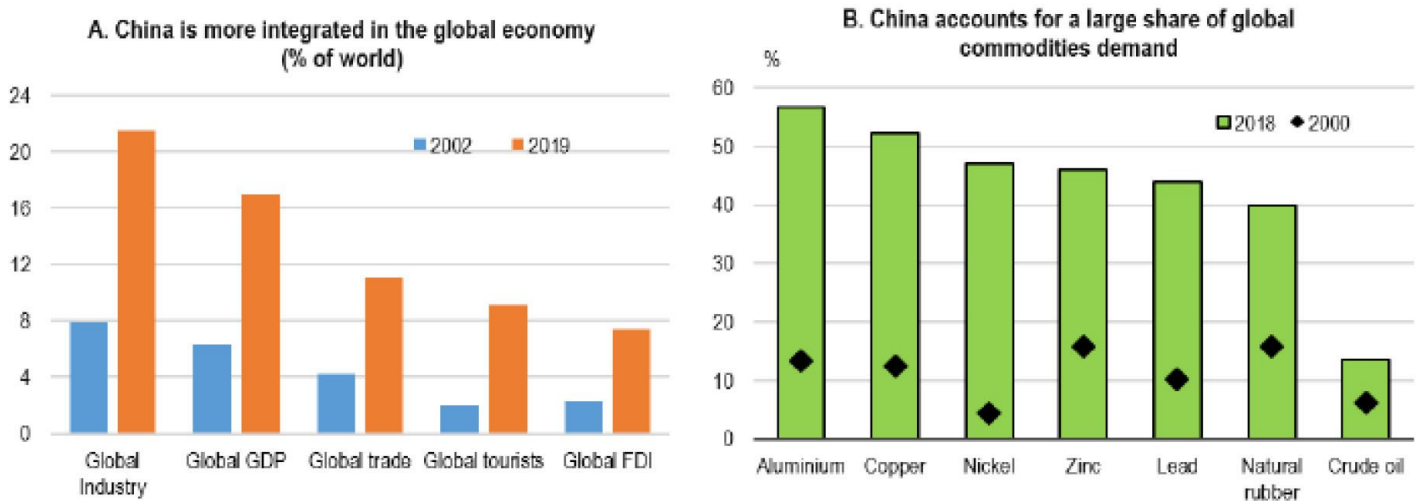
دولت ها برای پیشگیری از ابتلا به عفونت و سرایت ، باید اقدامات بهداشتی و مؤثر را در زمینه بهداشت عمومی تضمین کنند و برای حمایت از سیستم های مراقبت بهداشتی و کارگران ، سیاست های مناسبی را اجرا کنند و از درآمدهای گروه های آسیب پذیر اجتماعی و مشاغل در هنگام شیوع ویروس محافظت کنند.

اقدامات چند جانبه هماهنگ برای اطمینان از سیاست های درمانی مؤثر ، اقدامات مهار و کاهش ، حمایت از اقتصادهای کم درآمد و افزایش مشترک هزینه های مالی بیشترین تأثیر را خواهد داشت. ابزار مؤثر برای بازگرداندن اعتماد به نفس و حمایت از درآمد.

با توجه به وضعیت حاضر چشم اندازهای اقتصادی جهانی تسلیم و ناشناخته باقی مانده است. در چین، در تلاش برای مهار مشکلات محدودیت های گسترده ای در زمینه کار و مسافرت به وجود آمده است، که منجر به تاخیرهای در راه اندازی مجدد کارخانه ها پس از تعطیلات سال نو و کاهش شدید در بسیاری از فعالیت های بخش خدمات است. این اقدامات حاکی از انقباض زیاد تولید است و در عین حال اثرات شیوع آن همچنان ادامه دارد. شیوع بعدی در کشورهای دیگر، از جمله کره و ایتالیا، هرچند در مقیاس کوچکتر، اقدامات مهار مانند قرنطینه ها و بسته شدن مرزها را نیز موجب شده است.

پیامدهای منفی این تحولات برای سایر کشورها قابل توجه است، از جمله مختل شدن مستقیم زنجیره های عرضه جهانی، تقاضای نهایی ضعیف تر برای کالاها و خدمات وارداتی و کاهش منطقه ای گسترده تر در جهانگردی و مسافرت بین المللی. کاهش ریسک در بازارهای مالی افزایش یافته است، به طوری که نرخ بهره ۱۰ ساله ایالات متحده به رکورد پایین و قیمت سهام به شدت کاهش یافته، قیمت کالاها کاهش یافته است. از زمان شیوع SARS در سال ۲۰۰۳، اقتصاد جهانی به طور قابل توجهی بیشتر به هم پیوسته است و چین نقش بسیار بیشتری در تولیدات جهانی، تجارت، جهانگردی و بازارهای کالا ایفا می کند (شکل ۱). این مساله باعث افزایش دامنه های اقتصادی به کشورهای دیگر از شوک منفی در چین می شود. بطوریکه با بهبود تدریجی تولید و تقاضای طی چند ماه آینده، باز هم رشد چشمگیر جهانی در سال ۲۰۲۰ به وجود خواهد آمد.

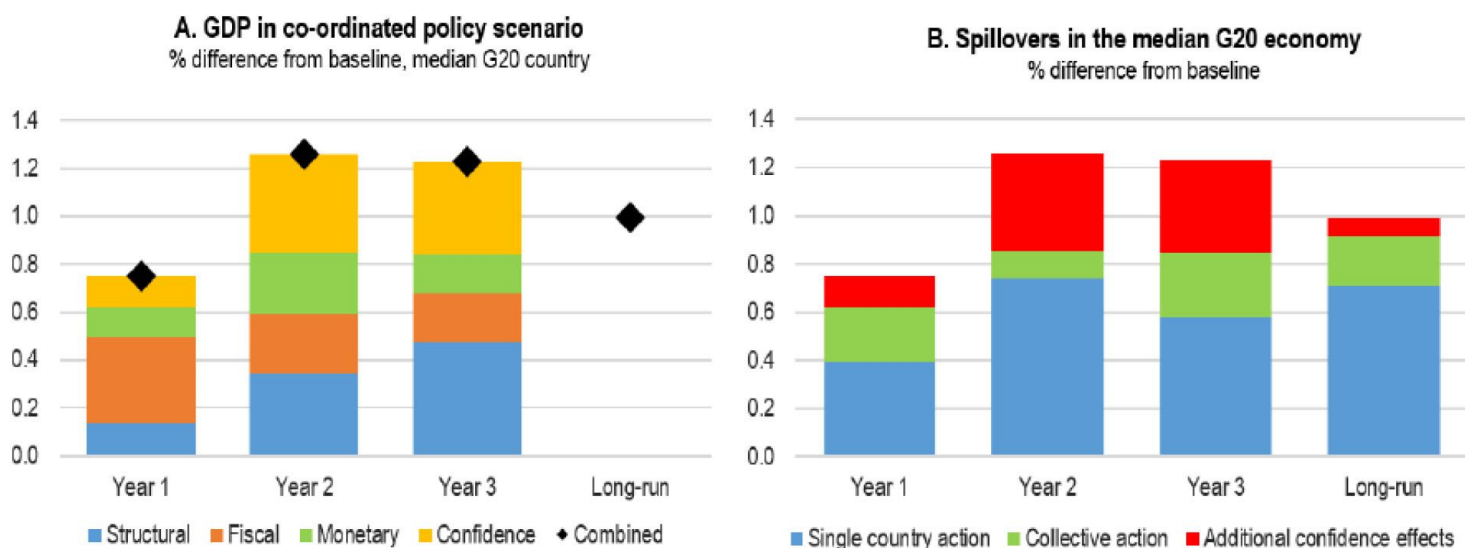
شکل ۱: چین سهم فزاینده ای از فعالیت های جهانی را به خود اختصاص داده است.

در صورت تحقق خطرات نزولی، اقدامات هماهنگ و مؤثر در سطح جهانی مورد نیاز است

اگر خطرات نزولی تحقق یابد، از جمله گسترش وسیع تری از شیوع ویروس و رشد جهانی آن به نظر می رسد بسیار کمتر از آنچه پیش بینی شده بود، دولت ها می توانند با چالش پاسخگویی به ضعف قابل توجه در زمانی که فضای سیاست داخلی محدود است، مواجه شوند. علاوه بر اقدامات موقتی برای حمایت از مشاغل کارآمد و کارگران آسیب پذیر، اقدامات سیاسی هماهنگ نیز در تمام اقتصادهای مهم برای اطمینان از ارائه خدمات درمانی مؤثر در سراسر جهان و تأمین مؤثرترین محرک برای اقتصاد جهانی لازم است. حمایت از سیاست های مالی و پولی اضافی و اصلاحات ساختاری پیشرفته در همه کشورها به بازگرداندن رشد، بهبود اعتماد مصرف کنندگان و سرمایه گذاران و کاهش بلا تکلیفی آن ها کمک می کند.

مطابق شکل ۲، سناریو در بخش A با تمام اقتصادهای G20 به طور همزمان تغییر سیاست های مالی، پولی و ساختاری را انجام می دهد. کشورها مخارج عمومی با تأمین اعتبار بدهی مالی ۰٫۵٪ تولید ناخالص داخلی را به مدت سه سال انجام می دهند، سیاست های پولی در اقتصادهایی با نرخ بهره بالای صفر (همه کشورها به استثنای ژاپن و کشورهای منطقه یورو) قابل پذیرش می شوند.

در سناریو بخش B در تمام کشورهای گروه ۲۰، به کارگیری اقدامات جمعی نسبت به کشورهایی که به خودی خود عمل می کنند، دستاوردهای روشنی دارد. این امر به این دلیل است که اقدام هماهنگ باعث ایجاد اثرات مثبت سرایت از طریق تجارت و افزایش اعتماد به نفس می شود، و در نتیجه افزایش کل بازده کل در هر کشور نسبت به اینکه به تنهایی عمل کنند.

شکل ۲: مزایای هماهنگی سیاست G20

طبق این گزارش رشد منفی GDP یا تولید ناخالص ملی در حوزه یورو با ۱۲٫۲ درصد منفی بیشترین آسیب را در دنیا متحمل می شود.

مراکز تجاری و بازار سهام روند نزولی داشته و رکود در اوضاع اقتصادی حاکم است.

شکل ۳ عملکرد شاخص بازارهای اصلی سهام ایالات متحده را از ابتدای سال تا ۱۲ مارس ۲۰۲۰ نشان می دهد.

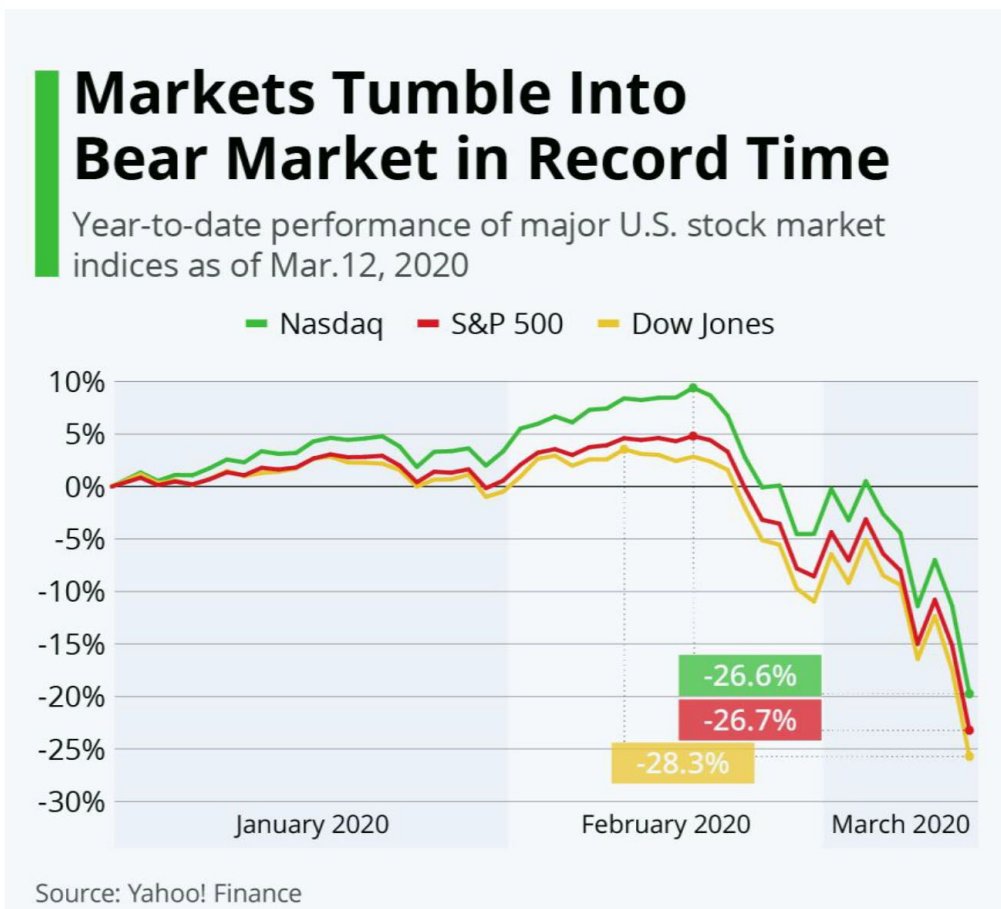
پس از اعلام ترامپ مبنی بر ممنوعیت سفر که باعث شد حداقل ۳۰ روز از ورود اروپایی ها به ایالات متحده آمریکا جلوگیری کنند، شرکت های هواپیمایی و سایر صنایع صنعت مسافرتی در تاریخ ۱۲ مارس در طبقه سقوط کردند و به بدترین سقوط از سال ۱۹۸۷ کمک کردند.

هر سه شاخص اصلی در ایالات متحده اکنون کاملاً در قلمرو بازار نزولی قرار دارند، به این معنی که آنها بیش از ۲۰ درصد از اوج اخیر خود پایین آمده اند.

شاخص صنعتی داو جونز روز پنجشنبه بیش از ۲۳۰۰ واحد را از دست داد ، این بزرگترین نقطه افت یک روزه در تاریخ طولانی شاخص بود. از نظر درصد خسارت ، این چهارمین و بزرگ ترین خسارت در ۱۲۰ سال گذشته و بدترین ضرر یک روزه از سال ۱۹۸۷ به بعد بود.

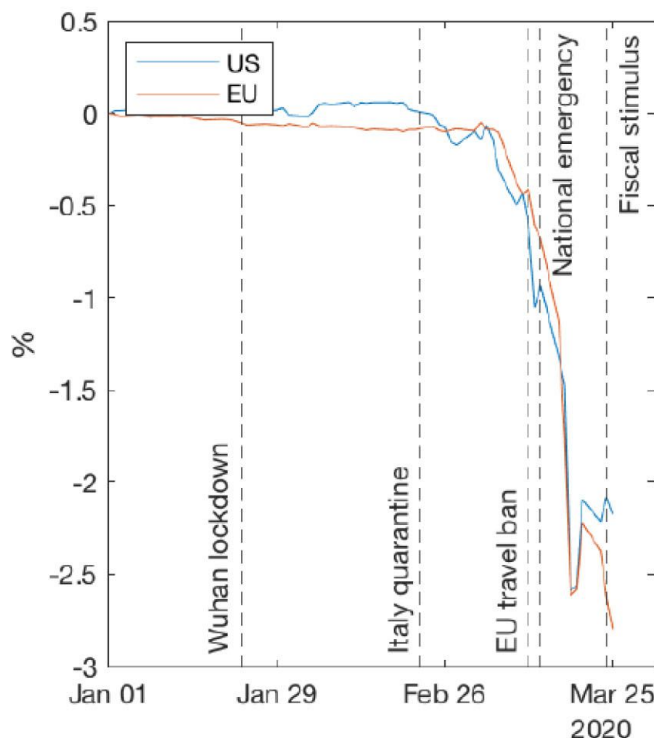
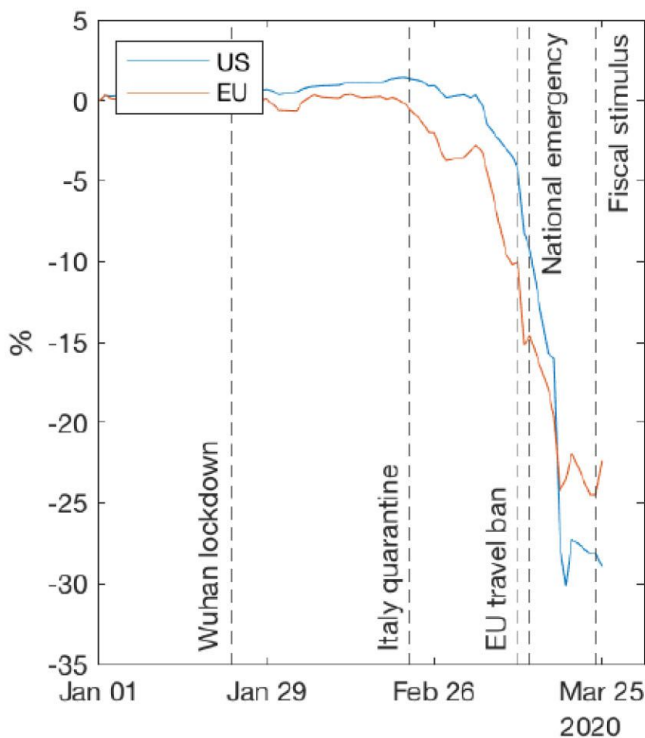
همچنین Nasdaq به سطحی رسید که آخرین بار در اواخر سال ۲۰۱۸ مشاهده شده بود.

شکل ۳: عملکرد شاخص بازارهای اصلی سهام ایالات متحده

تغییر پیش بینی شده در سود سهام و رشد تولید ناخالص داخلی را نسبت به ارزش مورد انتظار در اول ژانویه سال ۲۰۲۰ نشان می دهد. در شکل ۴ رشد پیش بینی شده در ایالات متحده به رنگ آبی و اتحادیه اروپا به رنگ قرمز نشان داده شده است. رویدادهای کلیدی در خطوط نقطه چین نشان داده شده اند (تعطیلی ووهان، قرنطینه ایتالیا، ممنوعیت سفر اروپا، اعلام وضعیت فوق العاده در کشورها، انگیزه مالی) رشد سود سهام پیش بینی شده در پاسخ به شیوع ، به آرامی تغییر یافت ، به خصوص در ایالات متحده ، که در ۱۱ مارس ، تنها با کمتر از ۵ درصد تغییر کرد. تا ۲۵ مارس ، رشد سود سهام پیش بینی شده در ایالات متحده ۲۸٪ و در اتحادیه اروپا ۲۲٪ کاهش یافته است. رشد پیش بینی شده در سال آینده در ایالات متحده ۲،۲٪ و در اتحادیه اروپا ۲،۸٪ روند کاهشی خواهد داشت. همچنین تأکید می شود که این اعداد مبتنی بر روابط تاریخی بین رشد سهام و قیمت دارایی تخمین زده شده است.

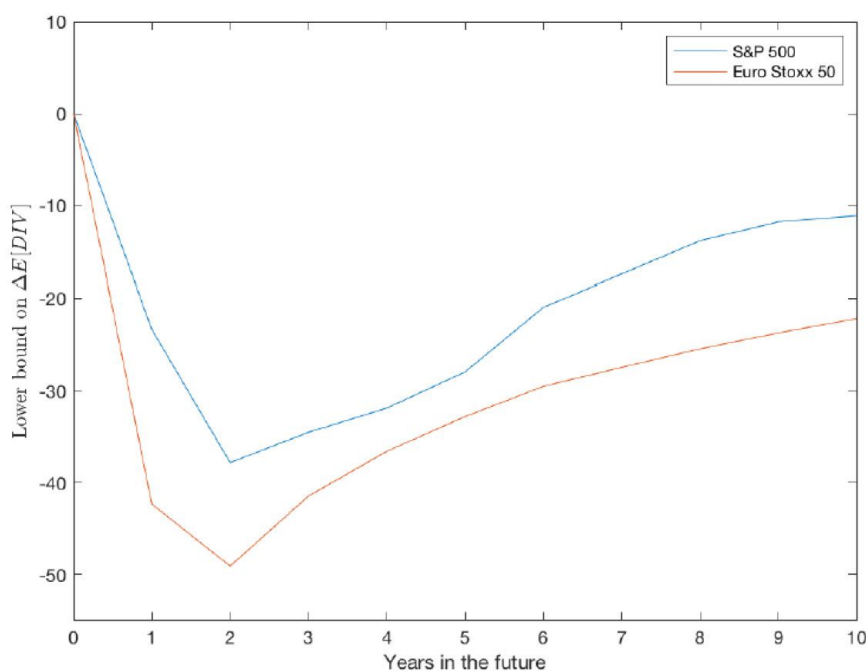

شکل ۴: رشد سود خالص و تولید ناخالص داخلی از آینده سود سهام

شکل ۵، کرانه پایین تغییرات در سود سهام مورد انتظار را در افق های فکری مختلف نشان می دهد. در این شکل سود سهام مورد انتظار برای S&P 500 به رنگ آبی و محدوده Euro Stoxx 50 به رنگ قرمز مشخص شده است. همانطور که در شکل مشخص است در حدود ۲ سال آینده ، انتظار می رود سود سهام تا ۳۸٪ در ایالات متحده و ۴۹٪ در اروپا تغییر یابد. کرانه پایین از ۲ تا ۱۰ سال آینده افزایش می یابد ، که مطابق انتظار سرمایه گذاران در طی بازگشت رشد پس از بحران می باشد.

تغییر اخیر سود سهام پیش بینی شده از ۱۵ ژانویه: حد پایین (کرانه پایین)

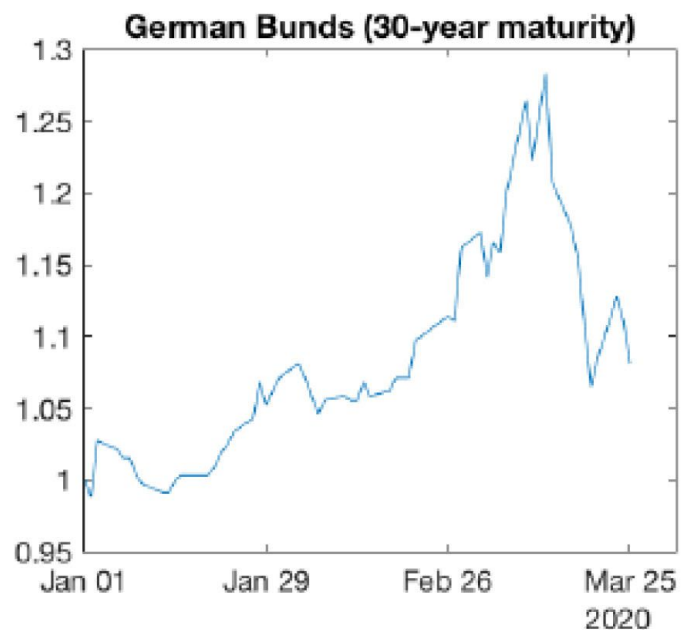
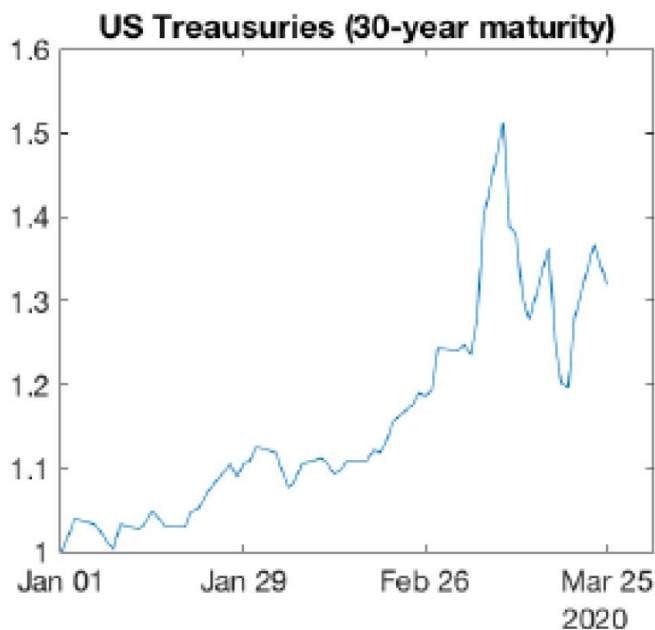
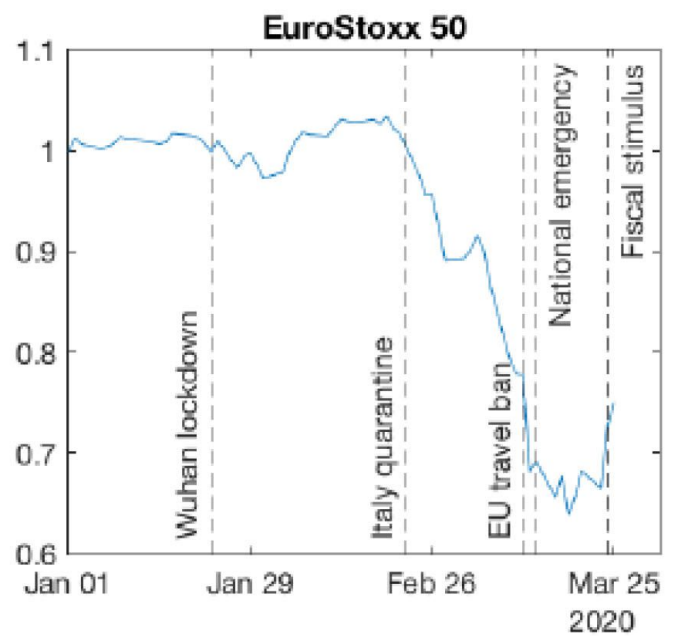
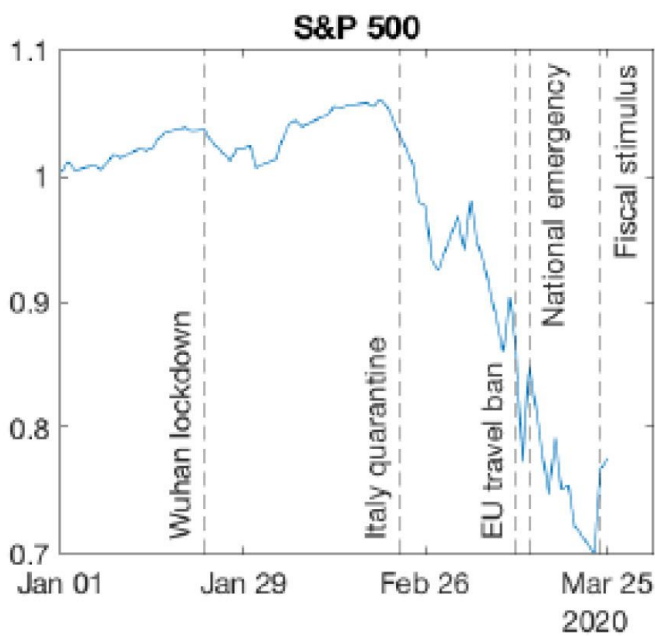

شکل ۵: محدودیت های تجدید نظر در رشد مورد انتظار در افق های مختلف محدود است

شکل ۶ نشان دهنده بازگشت تجمعی به S&P 500 ، شاخص Euro Stoxx 50 ، خزانه داری ۳۰ ساله ایالات متحده ، و بسته های ۳۰ ساله آلمان است. در خطوط عمودی نقطه چین تأثیرات رویدادهای زیر نشان داده شده است:

تعطیلی ووهان چین در ۲۳ ژانویه، اعلام قرنطینه در ایتالیا در ۲۲ فوریه ، اعلامیه دولت آمریکا مبنی بر ممنوعیت سفر از اتحادیه اروپا در ۱۱ مارس ، اعلام وضعیت اضطراری ملی در ایالات متحده در ۱۳ مارس و اخبار مربوط به کنگره در ۲۴ مارس است.

شکل ۶: واکنش بازارهای بورس و اوراق بهادار در ایالات متحده و اتحادیه اروپا

با توجه به اینکه این بیماری در جهان به هم پیوسته امروزی آسان تر پخش می شود ، انتظار می رود ظرف ۲ سال واکسن آن در دسترس باشد. بنابراین اگرچه ممکن است انقباض اقتصادی بسیار شدید باشد و به طور بالقوه دارای اثرات طولانی مدت باشد، منطقی است که فرض کنیم شدیدترین عواقب اقتصادی طی یک یا دو سال آینده است.

از این رو کشورهای مختلف جهان تمهیداتی را برای مقابله با covid 19 در نظر گرفته اند از جمله تزریق کمک به اقتصاد با سهمی از تولید ناخالص داخلی

ایالات متحده آمریکا با بیش از ۲ تریلیون دلار یعنی در حدود ۱۰ درصد تولید ناخالص داخلی به مقابله با این آبرچالش برخاسته است .

آلمان و ژاپن نیز با اختصاص حدود ۱۸ درصد از تولید ناخالص داخلی ...

در مجموع متوسط محرک دولتی ضد کرونایی اعلام شده در سطح جهانی در حدود ۵ درصد تولید ناخالص داخلی کشورها میباشد.

پیامدهای شیوع کرونا در اقتصاد ایران خود را به شکل دراز مدت، میان مدت و کوتاه مدت در مولفه های اقتصادی همچون تورم، بورس، بازار ارز، بودجه، اشتغال، تولید و تجارت خارجی ایجاد می نماید و در تجارت خارجی در هر دو بخش صادرات نفتی و غیرنفتی اثر منفی خواهد داشت.

در چشم انداز شرایط فعلی کرونایی اقتصاد کشور بهترین حالت را در بخش خدمات میتوان متصور شد آن هم با توجه به شرایط تعطیلی و قرنطینه در حالت خوش بینانه رشد منفی نداشته باشد این وضعیت را در بخش کشاورزی نیز میتوان پیش بینی کرد.

در بخش نفت با توجه به تحریم در فروش و قیمت پایین هر بشکه نفت در بازارهای جهانی رشد منفی شدیدی خواهیم داشت.

در بخش صنعت نیز با توجه به بحران کرونا و هم چنین افزایش تورم حالت وخیمی پیش بینی میشود .

این رشد منفی را در بخش صنعت ساختمان، گردشگری، آموزشی، حمل و نقل و.. نیز شاهد خواهیم بود.

طبق تحلیل های ارائه شده میزان خسارت وارده از کرونا بر تولید ناخالص ملی با فرض کنترل در نیمه خرداد در حدود ۱۶,۵ درصد خواهد بود.

این در حالی است که این زیان در اقتصاد استان اصفهان به عنوان استانی صنعتی و گردشگری در حدود ۲۰ درصد تخمین زده می شود و تاثیرگذاری ویروس کرونا در بخش صنعت و خدمات نمود بیشتری پیدا می کند .

همچنین بیم آن می رود با اختلال در زنجیره تامین مایحتاج روزمره مردم شرایط نامساعد اقتصادی تبدیل به یک بحران گردد

معاون اقتصادی ریاست جمهوری آقای نهانندیان آثار زیانبار بیماری کرونا در اقتصاد و تولید ناخالص را ۱۵ درصد عنوان نموده و بسته حمایتی ۱۰۰ هزار میلیارد تومانی را که برابر با ۳ درصد تولید ناخالص ملی است برای حمایت از اقتصاد کشور توصیه نموده است.

بخشی از این مبلغ بلاعوض و بخشی از آن به صورت تسهیلات با نرخ سود ۱۲٪ پرداخت می شود.

طبق این مصوبه ۷۵ هزار میلیارد تومان از طریق نظام بانکی به منظور تسهیلات و ۲۵ هزار میلیارد تومان دیگر پرداخت هایی است که از منابع ملی تامین و انجام میگیرد.

همچنین طبق مصوبه دولت مقرر شد مبلغ ۵ هزار میلیارد تومان به صندوق بیمه بیکاری تخصیص داده شود تا افرادی که بصورت غیر ارادی شغل خود را از دست داده اند و مشمول قانون کار و قانون بیمه بیکاری بتوانند در قالب بیمه بیکاری از این تسهیلات استفاده نمایند.

و اما سوال بنده از دولت

آیا با تخصیص ۳ درصد تولید ناخالص ملی یعنی ۱۰۰ هزار میلیارد تومان توان بازسازی اقتصاد خود را در شرایط وخیم فعلی داریم؟
آیا با اختصاص این مبلغ به اقتصاد میتوانیم گامی در جهت جهش تولید ملی نیز برداریم؟

با توجه به محدودیت فروش نفت و فشار حداکثری تحریم و تضعیف اقتصاد و بالطبع کاهش توان پرداخت مالیات، دولت به اهداف خود در تامین بودجه سال ۹۹ و همچنین مقابله با کرونا میرسد؟؟؟

ریاست محترم سازمان برنامه و بودجه جناب آقای دکتر نوبخت شما بهتر از هر اقتصاددانی بر عمق آثار و تبعات منفی شیوع بیماری کرونا در اقتصاد و زندگی روزمره ملت واقف هستید و میدانید در صورت ادامه این روند و عدم اهتمام دولتمردان این معضل جدی، تبدیل به بحرانی عظیم و هولناک خواهد شد.

بنده تبعات عدم توجه به این بحران از سوی دولت را به تفضیل خدمت جناب آقای رئیس جمهور طی نامه ای ارسال نموده ام.

جناب آقای دکتر نوبخت حداقل میزان اختصاص واقعی دولت !!! (نه شعاری) برای عبور از این بحران و رسیدن به اقتصاد شکننده قبل از کرونا حداقل ۱۰ درصد از تولید ناخالص ملی میباشد. یعنی مبلغی در حدود ۳۰۰ هزار میلیارد تومان.

اثر بودجه ای ناشی از شیوع ویروس کرونا در بخش سلامت حدود ۳۰ هزار میلیارد تومان

اثر زیان بار ویروس کرونا بر بنگاه های اقتصادی خرد و کلان ظرف مدت ۶ ماه الی یکسال حدوداً ۱۰۰ هزار میلیارد تومان

اختصاص یارانه و بیمه بیکاری به خانوارهای آسیب دیده در قالب تسهیلات و بیمه بیکاری حدوداً ۱۰۰ هزار میلیارد تومان

کاهش درآمدهای دولت بابت نزول قیمت نفت و تحریمهای شدید نفتی و همچنین کاهش درآمدهای مالیاتی دولت حدوداً ۷۰ هزار میلیارد تومان

که در مجموع بالغ بر ۳۰۰ هزار میلیارد تومان خواهد بود

در ضمن به تبعات تزریق صحیح این وجه و عدم اشاعه نقدینگی و پرهیز از تورم بیشتر نیز از نکات ویژه این طرح میباشد.

لذا با توجه به اثرات سوء covid19 بر اقتصاد ایران در دراز مدت (حداقل تا اواسط سال ۲۰۲۲) اقدامات حمایتی دولت شامل یک بسته عاجل تا خرداد ۹۹ برای جلوگیری از بحران اقتصادی و اجتماعی شامل ۴۰ هزار میلیارد تومان از طریق انتشار اوراق دولتی و خدمت آقای رئیس جمهور پیشنهاد گردید.

- به تعویق انداختن اقساط بانکی تا شهریور ۹۹
- امهال جرائم بانکی صاحبان مشاغل
- تمهیدات ویژه در سازمان مالیاتی و بخشندگی مالیاتی برای اصناف و بنگاه های اقتصادی
- تامین حقوق و دستمزد کارگران و کارمندان واحدهای تولیدی و اقتصادی به مدت چند ماه از طریق بیمه بیکاری و برداشتن این بخش از دوش کارفرمایان
- بخشودگی قبوض مصرفی واحدهای تولیدی، خدماتی، خانگی و...
- اختصاص بسته حمایتی از کارگران روزمزد، رانندگان سیستم حمل و نقل، دستفروشان، کارگران فصلی.....

بنده از دولت محترم خواهشمندم برای پیشگیری از بحران موارد فوق را بصورت ۳ فوریتی تصویب و در کوتاه مدت به انجام رساند و با استفاده از منابع موجود در صندوق توسعه ملی برنامه های میان مدت و بلند مدت اقتصادی مبارزه با فاجعه کرونا را هرچه سریعتر در پیش گیرد. تا بتوانیم وضعیت عمومی تولید را در سال ۱۳۹۹ به حالت ایستائی stag nation بازگردانیم.

